

August Varenius Arnoldus Steinweg

Illustrissimorum Locorum, Libri Elleschmoth s. Exodi Decas XI.

Rostochii: Richelius, 1653

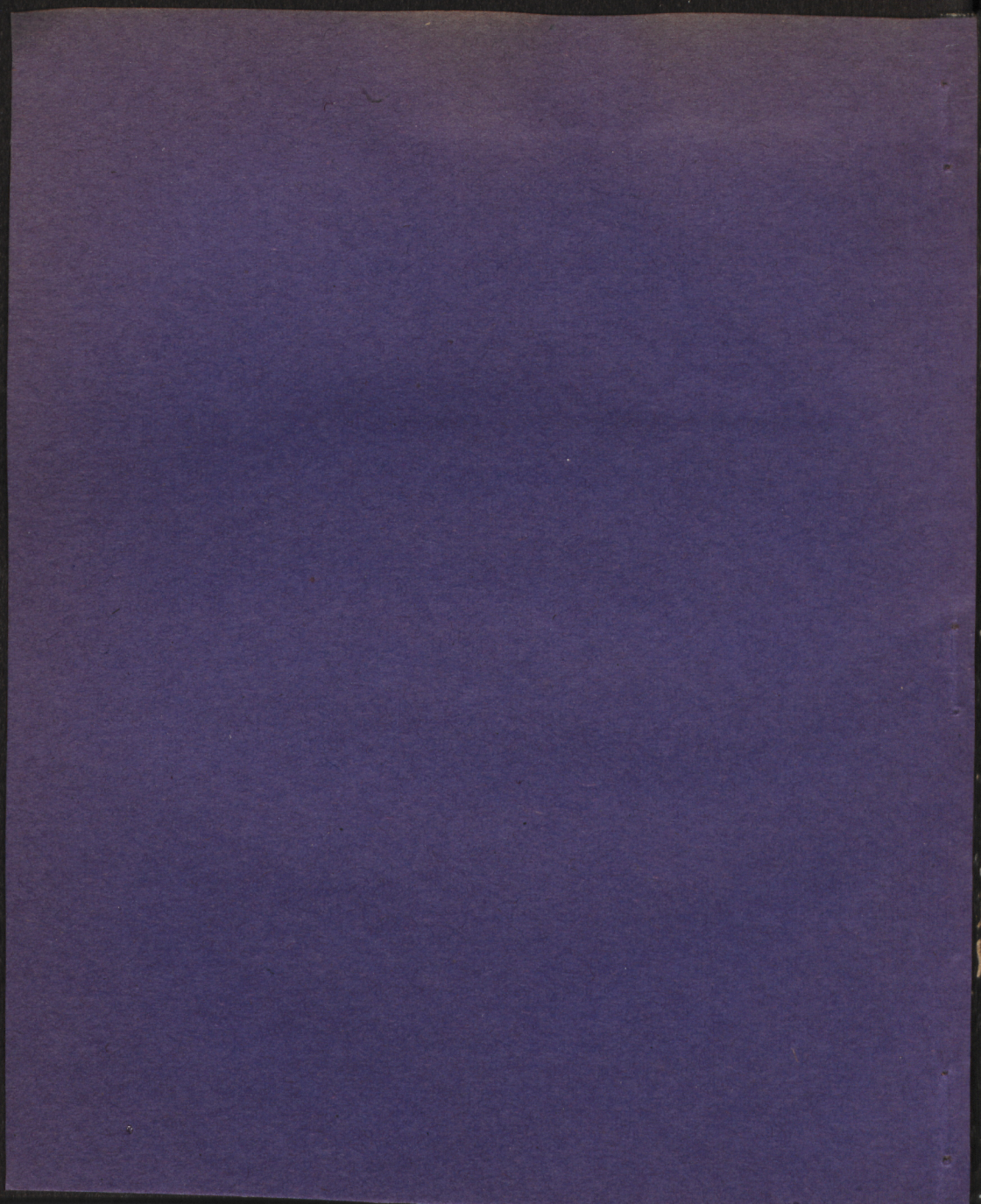
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999826>

Druck Freier Zugang

Ru. Med 1653

Varenius, August
Vest. Steinweg, Arnold

ILLUSTRISSIMO.
RUM LOCORUM,
LIBRI ELLESCHMOTH
f. EXODI

DE CAS
XI.

Quam

In celebratissimâ Academia
Rostochiensî

כְּשֵׁן מִי
PRÆSIDE

AUGUSTO VARENIO,

SS. Theol. D. Hebraicorum Prof. Publ,

Ad d. Martii

In Auditorio majori publicè
defendet.

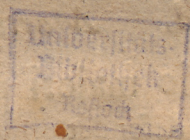
ARNOLDUS Steinhweg/
Bremenfis.

ס (?) ס

ROSTOCHII

Typis Johannis Richelii, Senatûs Typogr.
Anni cło 106 LIII.

INSTITUT
PHYSIK
D. F. C. A. S.

Ad Præstantissimum & Doctissimum
DN. RESPONDENTEM
ἐπεὶ δὲ αὐτὸν & Κύριον dilectissimum.

Baptisum nabis memoras, maris atq; rubenitis.
& sanctos ignes, fulgure terribiles
Sed non terribiles tibi: dum præit illa columna
Dux Israelis: quâ duce salvus eris.
Mystica tu pergas scrutari pondera: quid sunt
quæ mundus jactat nomina? *bulæ, nihil.*

A. Varenius, D.

In violata Dei defendis dogmata: quare
Dextera defendet Te inviolata Dei.

Ummius Hersenius, Fris.

Mundanæ Sophies quod sis studiosus, Amice
STEINWEGI, multum res ea laudis habet.
Quod Sophien jungas cœlestem, Hebræaq; sacra,
Credito, STEINWEGI, hinc laus Tibi major erit
Scilicet ingenuum sic reprofiteris amorem,
Qui ferat in summum, qui regit astra, Deum.
Utq; minus lateat, quantum hic profeceris; ecce!
Publicitus prodis, ore disertus ades,
Dum placet eximium Tibi defendisse laborem
Præsidis eximii, perpetuasq; theses.
Perge ita scripturam penitus trutinare sacratam,
Perge, inquam, & magnus mox Tibi surget honos.

Christophorus Schmidenflee.

Nullum, STEINWEGI, tua conspicit ora Lyceum,
Ni quoq; quas condis pectore, cernat opes.
Nonné Borussiacæ tua jam certamina Musa
Nōrunt; quin etiam nostra Roseta vident?
Hinc tibi gratantur, simul optant, reddat ut olim
Sudoris patrium præmia digna solum.

Johanni: à Lith, N. B.

Ardua res Sophia Saxorum scandere montem,
Hunc Sceinwege, tamen mox superare potes.
Auguror id, dum sublimi de ponte cathedra
Sub duce Varenio mystica bella geris.
Provehat inceptum Rex celsi celsus Olympi,
Sic tibi surget honos, surget honos Patria.

Gotfridus Joh: Hänen/ Esenâ-Frif.

Vix ad Varniades Heliconis ducere oras,
Cum tua, quæ dotes sint tibi, doctæ probant
Ardua; quæ sanctæ veritus non prodere lingua,
Quæ vis, quis sensus. Hinc tibi lausq; decus
Cum Sophia crescet favorabilis undiq; coetus,
Et linguâ exultans Numina sanctus eris.

Ægidius Conradus Bockhaus/ Jhev. Frif.

EN! Quantos noster fructus STEINWEGIUS affert,
Fertile dico solum, non Lapidosa via est.
Quare, STEINWEGI, labor est, remove lapillos,
Crescere qui prohibent. Irriget ipse Deus!

Wilhelmus Dethardingus, Stet. Pom.

Huc ades, ô studiosa cohors! novisse laborans
Dogmata, quæ Gedanum magno Rectore Calovo
Steinwegio dederit, quæ illum formaverit arte
Littora doctæ colens Prægle Tritonia Pallas.
Huc ades, in roseo nobis te siste Lyceo,
Et patulas paucis aures adverte docenti:
Voce suâ repetit, sacro quæ codice scripta,
Et quæ cornigero quondam cantata, Prophetæ
Carmina, Varenio nodos monstrante, resolvit.
Huc ades, ô studiosa cohors! gratare laborem
Steinwegio, mecum supplex per vota precare;
Ut salvis multos cum Præside vivat in annos.

Joachimus Sckius, Rostoch

DECAS XI.

LOCUS I.

Exod. XIII. v. ult.

COLUMNA IGNIS.

Der HERR gieng vor ihnen her/ des Nachts in einer
Fenerseule.

Concl. 1. Cum superiori Decade aliquot illustres de admirabili columnâ nubis & ignis, ductrice ambulatoriorum Israelis castrorum, proposuerimus, hoc loco, illustrem illam controversiam de illâ columna ignis, an verus fuerit ignis, quem terminavit illa figura columnaris, idq; non tantum secundum apparentiam: sed & secundum existentiam, expediemus. Nos quæstionem affirmamus: negat Tostatus. Obje. 1. *Species vel quasi species ignis non est verus ignis.* Columna ignis est species, vel quasi species. E. ex Num. 9. 15. 16. Resp. 1. limit. maj. *Species ignis abstracta, vel quæ tantum est species:* sic falsa minor: expressè dicitur Ignis erat super tabernaculum nocte. Exod. 40. v. ult. Fuit ergo & ignis verus secundam existentiam, & species ignis secundum apparentiam: posito v. igne, necessario ponitur actu 1. species ignis, & reverâ existit. 2. non dicitur, ibi, columnam ignis fuisse putativè saltem & apparenter ignem: sed columnam illam nubis noctu fuisse super tabernaculum וְנִרְאָה כְּמֶרְאָה seu ut verè & expressivè ignis. Obje. si fuit ignis secundum existentiam, & quasi species ignis secundum apparentiam. E. non fuit vera species ignis, nec judicata fuit talis. At fuit vera species ignis & judicata quoq; talis. E. Resp. quasi species, realis est species: non saltem intentionalis: nulla ergo conseq. quasi species. E. non vera species: Item: vera species, E. non ignis realis: non erat species illa visibilis opponenda, sed subordinanda: qui enim verè ignis fuit, & lucere debuit, is quoq; וְנִרְאָה habere debuit.

Concl. 2. Excip. Tostatus: Dici ignem non quod fuerit ignis:
Ec sed

sed quod Israelitis conceptus quodammodo fuerit, ut ignis: quia ad no-
stram doctrinā omnia scripta sunt, Rem. 15. Resp. 1. non fuit conceptus
conceptus: sed conceptus primus: non fuit inane spectrum, vel
simulacrum ignis: sed verus ignis, & verus ignis *Παράδεισος*,
cujus verus effectus fuit *ἡ ζωὴ αἰώνου*. Egregia autem doctri-
na, ignem vocare, qui ne quidem est species ignis: sed apparebat,
ac si ibi esset species ignis: vel dici ignem, & non esse ignem: rem di-
ci sic se habere & rem non sic se habere. Video ignem: sed fallor
forfitan: at Deus ipse dicit, quid video, esse ignem: operatio etiam ar-
guit esse formaliter ignem: & tamen non est ignis: sed vix spe-
ctrum ignis: & quasi spectrum ignis. Quid hæc doctrina *ὅτι τὸ πνεῦμα
ὡς πυρρὸν ὡς ἡ ζωὴ αἰώνου*? Inst. Vocatur ignis, sicut pes Dei, *ὁ περὶ τοῦ
θεοῦ* a-
lieni, ignis phantasticus. Resp. id grandis est phantasia. *ὁ περὶ τοῦ
θεοῦ* a-
lieni non Entia, nec nisi Entia rationis Idololatrica. E. columna i-
gnis non fuerit nisi in oculo Israelitarum: & sic Israelitæ ponendi
super tabernaculum, & sibiipsis fuerint signū. Pes, qualis Tostati,
nullo modo est Dei. E. & nullo modo ignis.

Concl. 3. Instant. Unde ignis? Respond. Unde ignis,
exurens Sodomam, & totam pentapolin, Gen. 19? Item Ignis con-
sumtor quinquagenariorum Ochossæ, 2. Reg. 1. Item ignis Legalis
Exod. 19 & ille, cui *ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ πάντα τὰ κτίσματα*, loquente Petro
2. Ep. c. 3, 7. Frustra hîc vel ex sphaerâ apud concavum Lunæ ignis ar-
cessitur elementaris contra naturam descendens, vel, ne de nimia, ad ta-
bernaculū calefactione, & vel ipsarum quoq; cortinarum, totius-
que tabernaculi combustionē conqueri habeant Sacerdotes &
Levitæ, pro columna ignis, spectrum ignis à Tostato substituitur.
Cum ante tabernaculū noctu, vel in stationibus non potuerit nu-
bes consistere super tabernaculum, ubi subsisteret, quæratur? Verosimi-
limum stetitisse super vexillum castrorum quæ ad motum columnæ, &
postea ad sonum buccinæ, primò movebantur, e.c. Juda.

4. Quod columna nubis, moriente Aarone mortua sit & cessaverit in
castris Israel, sententia est quorundam Rabbiorum: sed falsissima ex
Exod. 13, ult. Neh. 9, 12-29. Deut. 31, 25. ubi miserationibus *πλουτῶν
τῶν πατέρων* Patris adscribitur, quod ne quidem post grande illud idolo-
latriæ

latria in vitulo fufili, exemplū, illos columna nubis ducere defti-
terit: Porro moventibus se castris divinitatis à tabernaculo fupra
vexillum Juda, fonabat buccina: tūm clamabat Mofes illud admi-
rabile קִסָּה יְהוָה: tūm movebantur ordine castra, cum vexillis:
primò Jhuda, 2. Ruben, 3. Ephraim, 4. Dan: retrovertente fe à par-
te anteriore vexilli Jhuda, ad tabernaculum nube, eiq; infidente
five per mensem, five per diem &c. in ftativis erant, nec moveban-
tur castra, & tūm clamabat Mofche illud שׁוּבָה יְהוָה, confer
Num 9, 10. 11. 14.

LOCUS II.

Summa cap. XIV. Exod. v. 14.

**Als nu die Morgenröthe kam / ſchauet der HERR auff
der Egypter Heer / aus der Feurſeulen und Wolcken / und
machet ein Schrecken in ihrem Heer.**

Concl. 1. Ad rubrum mare, in planitie Baalzaphon jam castra
metati erant Israelitæ, penetratis Chiorarum montium fauci-
bus, seu angustis, quando ante se mare, à tergo, Egyptios, angusti-
as montium obſidentes: à dextra inaccessos montes, à sinistra illud
inexpugnabile munimentum Heroum, quod Migdol vocat Spiritus
S. intuiti sunt, & exhorruerunt: neq; aliud patebat consilium,
nisi vel per angustissimas illas montium fauces reflexo itinere, ju-
gulum Egyptiis præbere, vel minantes in cælum scopulos tentare,
vel Heroopolim, bellatorum metropolin expugnare: cæterum
desperata erant, omnia illa consilia: hinc incondito murmure, im-
patienti clamore, & foemineo ululatu personabant Israelis castra: ob-
jecta Mofi imprudentie & malefacti culpa: quid hic in tanto discri-
mine? imperat, timorem mittere, animos labantes in fiducia omni-
potentis Dei sustentare: & cum videretur, una salus miseris, nullam spe-
rare salutem, opus Dei tūm in Israele liberando: tūm in Egyptiorū
exitio admirati. lubet imperio Dei cælorū, moveri castra: ipſus eo-
dē auctore & baculum attollit: & ecce dum manū extendit, fin-
ditur ad transitum mare: inde Angelus Ithayab Christus cum admi-
rabili nube, à fronte Israelitarū ad tergos procedens intermedius in-

E c 2

ter

ter *Israelis & Aegypti castris* confedit: horrendâ his nocte hiememq; ferens, dum crebris micat ignibus æther, & inhorruit unda tenebris: illa, clarissimâ luce illustrans & utraq; separans. Incubabat jam mari *vehementior Euris*, exsiccatur fundus, exaggeratis, dum transit *Israel*, in latus transeuntis fluctibus: insequitur *Pharao* rabidus cum castris furentibus, idē iter totis jam castris occupans. Quando, in vigiliâ matutinâ, *Angelus Mediator*, ex nube fulgura, ac rubentia jaculatus fulmina, turbavit castra, militares currus rotis exarmavit, insidentes bellatores, in fundū potenter deturbavit: & senserunt quidē tūm *bellatorē Dominum*, & ad fugam retrorsum conclamaverunt: sed serō sapientes: dum exarmantur rotis falcati currus: dum fermentatur fundus, nec jam amplius fugæ locus, ad imperatum erectæ *Mosis dextra signum*, ruit ille, qui stabat & terram inter fluctus *Israel* aperiebat, cumulo præruptus *aque montis*: ruit, & non sicca morte omnes *Aegyptios*, cum Tyranno suo, condit: *Israele* cum triumpho, in litus egrediente, & quos paulò antè ut *Dominos* formidaverat, illos in salo triumphale sibi funus mortuos adspiciente. Unde *Dei Majestas* toto orbe celebranda, solemni & jubileo hymno à toto *Israelitarum* choro est predicata.

LOCUS III.

QVÆSITA ILLUSTRIA

in cap. XIV. Exodi.

Concl. 1. Non desunt, qui quærent hîc i. *quid necesse fuerit, ut Deus per tot ambages Israelitas ab Etham, in illas Chirotarū angustias retroverso itinere reduceret*: quibus pulchrè respondet *Aben-Esra*: 1. אין ראוי למשכל לחשוב רמעשי השם למה עשה כן, id est, Non convenit sapienti, perscrutari in operibus Domini, quare hoc vel illud faciat. 2. כל מעשיו חכמה וחכמת האדם כאין נגדו, id est, nam omnia opera ejus sunt sapientia, præ quâ omnis sapientia hominum nibilest. 3. מחשבות השם עמוקות, id est, cogitationes Domini sunt profunde. 4. Neq; verò hujus consilii divinirationem esse obscuram ex v. 2. c. 14. sed ad illustrandam *Dei in Israele infirmo liberando, & Pharaone submergendo*, sapientiam & gloriâ intentâ fuisse.

fuisse. Notetur in **דנל** vers. 2. habere se *finaliter* resp. seqvela: *Compositio* resp. praescientia. Ipsa sc. reflexio castrorum Israelis versus Egyptum, inductivum erat *intentionis* illius Pharonis de *Israele errante* facilius opprimendo: at praevidentia hujus intenti v. 2. & finis Deo gloriosi, erat causa consilii v. 1. de retrogrediendo, cum jam procul abessent Egypto: unde Pharaon, qui saltē triduum concesserat, suspicatus est non victimam, sed fugam meditari Mo- sen.

Concl. 2. Queritur 2. Quid sint *Pi-chirot*, item *Baalzphon*? Resp. 1. Chirothæ montes à *mari rubro*, seu *Ptolemaide ad montem Casium*, quorum angustia ad *Baalzphon*. Nugatur Raschi, dum per *Pirhom* exprimit: de cœtero, fuisse ibi *scopulos excelsos*, *prærup- tos*, *intercedente angustâ valle*, quæ *os erat scopulorum*, probamus. 2. *Baalzphon*, fuit *planities ampla*, in quam per fauces illas Chirota- rum perveniebatur, & in quâ *Idolum*, eo nomine colebatur, quod à mari rubro Aquilonem versus spectans *Dominus Aquilonis* dice- batur, ut quæ de Astrologicis Planetarum figuris memorat *Aben- Esra* taceamus.

Concl. 3. Notetur 1. *emphasis vocis* **נכרי** in *intento Pha- ronis* de Israelitis quod *perplexitatem* notat, *Da guter Rabi theur ist!* *Das man nicht weis!* *toraus noch ein!* qualis perplexitas erat in *Susan Persarum*, publicato terribili illo de trucidandis omnibus Judæis, *Hamanis consilio Esther 3. ult.* Chald. per **מערבתי**, id est, *pertur- batti, confusi, animo anxii*, quales sunt, *cauteriatâ conscientia fugitivi*, Raschi ad vocem **נכרי** referre videtur, quæ semel extat *Job. 38. 16.* unde reddit **משוקעים** i.e. *submersi*, ita oclusi ut non amplior illis spes sit, quam submersis. Notetur 2. in v. 6. mem. 2. elegans parono- masia *sumsit animo*, (populum suum) immo (secum) quam etiam exprimit Chaldaismus in *Ammeb immeb*. Queritur 3. quæ ratio im- proportionatorum membrorum v. 10? Resp. datur exacta propor- tio materialis: memb. 1. ponit *factum Pharonis*: secundum, *Israe- lis*, quod fuit 1. *videre imminenti à tergo Pharonem*. 2. *timere*. 3. ad *Dominum clamare*. Notetur 1. ratio seqvelæ. ~ in v. 13. em-

Et 3

phati-

phaticè includitur in orationis signo, planè uti Gen. 3, 14. in serpentis & Diaboli iudicio. Notetur 2. Israelitis tribui stare, videre, filere: soli Jhovah pugnare. Clamant quidem & exposcunt cum Duce Mose v. 9. & 10. at jubentur contrà filere, & in silentio ac persistentiâ admirari salutem I H O V A H vers. 13. An non autem Panicus terror fuerit, *sexcentorum millium castra, tantopere trepidare, ad aspectum hostium minorum numero, nec pro se & liberis prælum tentare*? An forsitan servi in Dominos minus spirituum habuerunt? vel, exhausti & bajulandis per omnem artem operibus fracti, imbelles fuerunt, & imperiti militiæ, quibus cum bellicosioribus, ferocibus, iisque Dominis aleam belli subire, minus consultum? Certè exigua Amalekitarum manus superior erat myriadibus Israelis, nisi Moses elevaret manus. Quidquid sit, bellicosior, vel magis apta fuit bello illa, quæ in castris nata adolevit generatio, quam quæ egressa est Ægypto.

Concl. 4. Quæritur 4. Quæ ratio triplicati in c. 14? Resp. *Triplicatum argumentum*: 1. describit Dei in ducendo Israele consilium ad v. 15. 2. Intenti in illo consilio gloriosissimum complementum, idq; 1. in Israele per mare liberato, quod describit sectio 2. & 2. in Pharaonis supplicio, sect. 3. Quæ. 5. Quæ emphasis? in voce prima v. 16. Resp. 1. mutatum signat subjectum sc. v. 15. præscribit faciendum Israeli: v. 16. Mosi: *Den Kindern Israel sage an/ daß sie aufbrechen/ nach gerade forgehen: Du aber sollst zuvor deinen Stab erheben/ und deine Hand ausstrecken über das Meer.* Non jubetur sc. Mosche baculo mare percutere, & percussione findere: sed saltem manus expandere super mare: ad quod punctum extensæ manus, per Eurum vehementem fidit mare Deus. Notetur pro tam emphaticâ & subjectorum disparatorum, distinctivâ accentuatione, pariter *Rbia* in וְיָנִי v. 17. qui in hoc respectu signando præ reliquis antecellit. Tria scil. memorantur in tribus versibus subjecta distincta 1. Israelitæ. 2. Moses. 3. Deus: singulis singularis adscribitur actus, Israeli, *castra movere: Mosi manus & baculum super mare findendum attollere, DEO cor Ægypti ad persequendum Israelem obfirmare.* Hinc illa pronominum emphatica distinctio: sc. וְיָנִי v. 16. וְיָנִי v. 17. *Was deine Person anlangt/ so sollst du nur mit aufgehobenem Stab*

Grab deine Hand reffen über das Meer/ und es von einander theilen. **36**
 aber/ Ich wil das Herz der Egypter verflochten/ &c. **Q**varitur 5. qvæ
 ratio geminati **מורקין** sub eodem Geresch compositi? **R**esp. 1. gemi-
 nata profectio, una signati: altera signi: illa Angeli Ductoris
אנלוגיה; hæc columnæ ducentis **קנגולות**; licet autem
 nec separata, nec successiva, nec univoca fuerit illa **נסיעה**: nec
 representatio illa majestatica fuerit nisi in columna; tamen reve-
 ra in illâ ipsâ conjunctione distincta fuerunt *Angelus & columna*:
 & quidem ut *creator & creatum*, ut *Imperator & castra*. Errant er-
 go qvi 1. Angelum hunc Ductorem pro creato habent spiritu. 2.
 qvi eundem identificant cum columna: neq; verò in hac ipsa ne-
 gamus curruum igneorum & flammantium Sraphinorum
 condensata comitia. Notetur 2. rationem intercedentis inter
 castra Angeli in columna, fuisse **1. להבריל מוצים**, seu *castrorum*
separationem. **2. לקבר חצים ובחסראור שר מצרים**,
 seu *ad Ismelis à telis Egyptiorum immunitatem*: dubium nul-
 lum, qvin insequentes cum furore Egyptii fuerint **מורקין בשרא**
מורקין seu projicientes in Israelem tela, & lapides balistarum: cœ-
 terum hæc omnia jacula interceptit densata columna: uti rectè hic
 ponit Raschi: atqve ira hic verè id præstitit **DEUS** in colu-
 mna Israeli: quod de aquila nidum excitante, & inplumes pullos
 expanso alarum remigio imponenti, & tela in pullos corporis ob-
 jectione avertenti, memorat Moses Deut. cap. 32. v. 13. 14. **3. להאיר**
להחשיך seu *ad illuminandum, & obscurandum*.

Concl. 5. Cœterum hic qværitur 6. qvoddam sit subjectum
והא v. 20. Respond. totum id complexum, seu utrumq; subje-
 ctum versus 19. **ANGELIS** in columnâ: **Q**varitur 7. Qvæ
 ratio positus in **והא** **והענ** vers. 20? **R**esp. nubes & obscuritas
 est obscurissima nubes, qvæ scil. intercesserit inter utraq; castra:
 idem tamen Angelus, qvi atrâ & caliginosa nube, Egyptiis no-
 ctem hiememq; ferente, distinxit castra, Israelitis transeuntibus
 mare illustri affulsit ignis columna, ut ita illis fuerit **כחשיכור**
כאורה. Errat R. Marinus vocem **והא** v. 20. explicans in oppo-
 sito sensu *obscurandi*: quem expositorem hic lucem ponere in tene-
 bras

has rectè & acutè monet Aben Esra, ponens regulam philologicam: **לֹא יִתֵּן בְּכֹל לְשׁוֹן שִׁיחִיה פִּירוּשׁ מִלּוֹךְ אַחֶרֶת דְּבַר וְהַפְּךְ** : **אֵין לָהּ חֵיה עַל דֶּרֶךְ כְּנוֹי** : id est, Nulli lingua convenit, u-
nam numero vocem significare rem & oppositum rei, nisi per Antiphrasin
qualis est Job. 1, 5. ubi proinde **לְשׁוֹן כְּנוֹי וְהַפְּךְ** notavit Kimchi:
item 1. Reg. 21, 10. in judicio Naboth, ut qvi laesa divina & Regiae
Majestatis arguitur sub hoc formali: **Du hast Gott und dem Könige
gesegnet**: ubi fundamentum Antiphraseos doctè explicuit Luthe-
rus: **Gesegnet**/das ist/er hat gelästert: **Denndie Schrifft das grausame
Easter/das Gottlästern heisset an diesem Dre außs züchtigste nennet. Gott
lästern aber hatte Mose bey dem Tode verboten: So war das Königreich
Israel von Gott eingesetzet/ daß den König lästern auch Gott berraff.** Coe-
terum talis Antiphrasis hîc est inapplicabilis: neq; amplianda,
ur ex tenebris lucem, & ex luce tenebras, item ex flentibus seu
מְכַוְּרִים faciamus **מְשִׁחוֹרִים**, latantes, conf. Kimchi Ezech.
c. 8. v. 14. & in rad. **יָפַע**: nec nisi insulse probatur ex Ps. 139, 11. ubi
אֹר lucem notat non tenebras: neqve enim qvôd tenebriones a-
gunt in tenebris, obscurum est, & extra conspectum illius, qvi in-
habitat: **Φῶς ἀπερσίων**, & cui **πᾶσι τὰ γυμνά καὶ τὰ τετραχάλιστρα**.

LOCUS IV.

Exod. XIV. 20.

Concl. 1. Notandum singulare columnæ illius hac in nocte
ministerium & munus, tûm resp. Egyptiorum arcendorum, &
rubente dextra terrendorum, tûm resp. Israelitarû à tergo defen-
dendorum, & insuetum per iter inter fluctus spumantes deducen-
dorum, licet enim hac nocte vexilla Israelis antecederent nubem:
dubium tamen nullum qvin uti totum exercitum: ita & viam il-
lam, per quam prima moverentur castra illuminaverit, & aded
Ductoris partes non deposuerit: unde & hac nocte, non uti ali-
às, cessit igni nubes: sed mansit conspicua Trias *columna, nubis, i-*
gnis: conf. v. 24. rectè hoc singulare notant Hebræi: **לֹא נִסְתָּרָק**
הָעֶנָן כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָגִיל לְהִסְתָּרָק עֲרֵבִיר לְגִמְרִי. Idem er-
gò Angelus Elohim ductor, qvi venit columna nubis & ignis in-
tela

ter utraq; castra, nube quidē caliginosā & densā, castra separavit, tela intercept, qvin & sine dubio ex illā ipsa terribili nube, in Ægyptios fulgura emisit, qvo sensu Luth. noster sumit: *Es war aber eine finster Wolken/und erleuchtet die ganze Nacht: das ist: Es war ein Wetter: leuchten in der dicken Wolken:* at Israelitarum castra, columnā ignis illuminavit nocte tota, ut ita territorum tertium, nubis obscuræ, respiciat Ægyptios: quartum, illuminandi noctem totam, Israelitas: neq; enim ullibi magis columna ignis necessaria fuit Israel, quam in hac nocte, in qvā ἐλατρίσθησαν ἐν τῇ θαλάσῃ.

Concl. 2. Laudandi hic sunt Paraphrastæ tūm Chaldæi: tūm Græci, qvi illum distinctum territoriorum respectum illustrem expresserunt. Clarè Targumista: הוּת עֲנַנָא וּקְבֻלָּתָא נְהָר כְּלִילִי לְיִשְׂרָאֵל רַמְצָרָא וְלִישְׂרָאֵל i. e. fuit nubes & obscuritas Ægyptiis: at Israeli lux, nocte tota, neq; aliter Hierosolymitanus: הוּת עֲנַנָא פִּלְגָּנָא נְהָר וּפְרָגָא חֲשׂוּכָא נְהָר מְנַהֵר עַל יִשְׂרָאֵל וְחֲשׂוּכָא מְחֹשֶׁךְ עַל מִצְרָאִים וְלֵנָה קְרִיבָא אֱלֹהִין לְיִשְׂרָאֵל id est: & fuit nubes, partim, seu dimidia parte, lucida: dimidiā, obscura: lux seu ignis fuit super Israel: & obscuritas super Ægyptios, ut non appropinquarent hi ad illos, ad ordinandam aciem, totā nocte. Nec minùs ex Græcis Aquila: καὶ ἐγγίεθ' ἡ νεφέλη, ἁπὸ τοῦ φωτός, καὶ ἐφ' ὧς τὴν νύκτα καὶ σὺν ἡγγίστην ἔστι πρὸς τὰ πν: Item Samarit. לו' ר' נֶפֶשׁ וְקָוָה לְיִשְׂרָאֵל וְקָוָה לְיִשְׂרָאֵל id est, & erat nubes & tenebræ, & lucebat nocte. Clarissimè autem symmachus: καὶ לו' ἡ νεφέλη, ἁπὸ τοῦ φωτός, καὶ ἐφ' ὧς τὴν νύκτα, id est, Et erat nubes, tenebræ quidem illic (in castris sc. Ægyptiorum) lucens vero hic (in castris sc. Israelitarum.)

LOCUS V.

Exod. XIV.

Was schreiest du zu mir!

Concl. 1. Queritur, An verba illa v. 15. מַה הַצֶּעַק אֲנִי respiciant Mosen repræsentativè seu in Israelis repræsentatione, excluso Mose? Resp. neg. respiciunt sc. directè Mosen. Obji. 1. nulli-

Ff

nullibi Moses dicitur clamasse ad Dominum. 2. sed de Israele id dicitur v. 10. 11. qvin 3. Moses benè cognitum habebat finem gloriosum Deo v. 4. & exinde vehementer acclamabat populo, illud: *state, videte salutem Domini* &c. 13. Resp. 1. sufficit, quod id hîc dicatur, & ex fidei naturâ, etiam silente Mose, præsumatur. 2. clamor Israelis erat cum impatientia & pœnitentiâ: clamor Mosis internus conjunctus cum fidei luctantis, in promissionem *ωλεος* *Πρεβ*: ille saltem ex dictis probatur non fuisse in Mose.

Concl. 2. Notandum a. Chaldaum verba illa Dei ad Mosen: *Was schreiest du zu mir?* in sensu correlativo ad clamorē, absolutè reddidisse: *יְהוָה יִשְׁמָע לְךָ וְלִישְׂרָאֵל* Ich habe dein Gebet/dein Schreien/ schon erhört (und demnach) sage den Kindern Israel/ daß sie nur ziehen. Moses scil. *Δωαμὲν μὲν* & *τῇ πρὸς* clamat: *state, non timeate: silete: Salutare Domini expectate, videte: non tamen lucta caret fides Mosis: oppugnatur: sed, quia anchoram habet* *τὴν ἐπαγγελίαν*, non expugnatur: clamat intus, luctatur: in ipso agone, audit Deum in se loquentem: *Quid clamas? jam exaudi precessionem tuam.* Ita fides Mosis, victoria fuit Pharonis. Relinquimus autem in medio, an materialis consequentia: an formalis herminiae æquivalentia à Targumistâ fuerit intenta: etsi hoc verisimilius: si enim distinguatur hæc vocum Trias, ita ut Tiphcha distinguat subiectum: Atnach prædicatum, jam talis est propositio: *Quod clamas, (id) ad me (jam pervenit)* *Es ist dein gappeln/ dein schreien/ schon zu mir gekommen/* atque ita planè formali conveniret Chaldaus: *Accepi supplicationem tuam: & Hierosolymitanus: Et dixit VERBUM Domini ad Mosen: quam diu clamas & invocas me? exaudita est supplicatio tua coram me.*

LOCUS VI.

Exod. XIV. 21.

Der HERR ließ das Meer hinweg fahren/ durch einen starken Ostwind die ganze Nacht.

Concl. 1. Quæritur, Qvis intelligatur per *קָדִים* seu ventum Kadim, de quo dicitur v. 21. *Et removit IHOVAH mare illud per ventum Kadim vehementem, totâ illâ nocte, & redegit mare in siccitatem.*

siccitatem: & secta sunt aqua illa. Resp. 1. Erravit Vulgatus, dum de suo addidit, quod non est in fontibus: ibi enim, saltem dicitur: Ventus Kadim vehemens: at Vulgatus præter vehementem, addidit ventum Urentem: unde conclusum ab aliis ventum hunc Boream fuisse: nam borealis ita siccus est, quodurit (verba sunt Tostati) ab aliis Austrum fuisse: ab aliis ventum calidum & siccum: indeq; amplius disputatum, an detur ventus, qui & calidus & siccus est, cum ex caliditate efficiatur humiditas? an verò subsolanus, cum suis collateralibus & moderatè calidus & siccus sit? excusari quodammodo poterat Vulgatus, quod ventus urens illi sit *וְהַפֶּגַע* venti Kadim: quomodo Exod. 10, 13. reddidit: *ventus urens levavit locustas*: at hac ratione nec vocis vis: nec venti species exprimitur.

Concl. 2. Cœterum 2. ventus Kadim est subsolanus, atq; adeò rectè Luth: *Durch einen starken Ostwind*: probamus 1. ex radice in quâ anterioritatis est significatio, atq; adeò is notatur ventus, quî fiat ab anteriori, homini fronte versus orientem respicienti. 2. ex vocis *קדמ* significatione, quæ est orientis seu orientalis plagæ: notatur ergò *ventus flans ab oriente*. 3. ex 4. cardinum seu plagarum representatione, quam Hebræi concipiunt in homine frontem versus orientem habente: unde *oriens*, Hebræis dicitur: *anterioritas* seu *קדמ*: *meridies* *ימין*, *ימין* seu *dextra*: septentrio, *sinistra*: occidens, *posterioritas* seu *אחור* quod ita flans, habeat *occidentem post se*. 4. Ex exempli paralleli collatione: sc. is intelligitur per ventum Kadim, qui adduxit locustas ex mari rubro in Ægyptum Exod. 10, 13. At is fuit Eurus. E. Minor probatur: tùm quòd non fuerit Auster vel Zephyrus, quia uterq; spirat contra mare rubrum: neuter contra Ægyptum: & adeò non inferret locustas in Ægyptum: sed efferret: tùm positivè, quod fuerit Eurus: quia directè opponitur *vento occidentali*, qui dicitur omnes locustas ex Ægypto in mare rubrum coniecisse. Eurus ergò fuit, qui locustas ex mari attulit: Zephyrus vehemens, qui abstulit, & in mare rejecit. Inst. *August. Steuchus Eugub.* Is, qui locustas extinxit, & in mare rubrum coniecit, Boreas fuit. Resp. falsissimum illud, tùm ex plagâ: *Boreas enim non spirat ex Ægypto contra mare rubrum: sed contra Ægyptum*: non ergò extulisset: sed intulisset veriùs locustas: tùm ex determi-

natione expressa: *ventus enim maris seu ים הים nunquam est Boreas: sed semper occidentalis Favonius, sicut mare magnum, seu Philistinarum, idemq; Mediterraneum, occidentem notat Hebrais, at talis dicitur ventus ille Exod. 10, 19.*

Concl. 3. Objic. Ventus qui induxit conturnices in castra Israelis Num. 11. dicitur Teman seu Aufter Ps. 78, 26. At idem ibidem dicitur Kadim. E. ventus Kadim est Aufter. Respon. concludendum erat. E. ventus ille fuit Euroauster, *der Süd-Ostwind*: quia Eurus & Aufter dicitur: hic tantum Eurus, quia tantum Kadim dicitur. Errat ergo Interpretatio Græca, quæ in loco Psalmi Kadim reddidit Austrum: Teman Africum seu νότον καὶ λίβαν, quomodo & delirat Vulgatus: Contra *nunquam Kadim Notus: nunquam Teman Africanus*, seu occidentalis ventus. Cæterum nos & pro Euro (non accipimus hic Eurum uti Vitruvius l. 1. pro intermedio inter orientem, & meridiem: sed pro vento spirante ex cardine orientali concepto in æquinoctio) urgemus facti qualitatem Geographicè consideratam: ibant sanè Hebræi contra orientem Ægypto: eminebant à Septentrione, Austro & Occidente, altissimi, deserti Etham, & Chiotarum scopuli: ipsi Israelitæ ab occidente tendentes ad mare rubrum, penetratis angustiis, undique abruptis scopulis fuerunt occlusi: probabilius ergo ad minimū ex hoc positu est, *quod ventus dividens mare venerit ex plagâ orientali: impredientibus vehementiam Boreæ, litoribus.* Urgemus deniq; & locorum Biblicorum, Hebræorum item suffragantium auctoritatem, & notamus 1. ventum Kadim, absolute quoq; dici Kadim Gen. 41, 6. 23. 26. 2. assertum Hebræorum: *Ventus Kadim, est Executor sententiæ Domus iudicii cælestis*: quomodo & hoc loco Raschi: **הרוח שהקכה נפרע בה מן הרשעים** id est, hic est *ventus ille, quo Deus sanctus benedictus vindictam sumit ab improbis*: confer pro hac sententiâ: Exod. 10, 13. cap. 14, 26. Job. 38, 24. Psal. 78, 26. Es. 27, 8. Jerem. 18, 17. Hof. 12, 2. c. 13, 14. Ezech. 27, 26.

Concl. 4. Quid Vulgatum induxerit, quod Kadim per Ventrum urentem expresserit, facile constat: sc. *passim exurere, seu humoribus exustis arefacere, Vento Kadim tribuitur, conf. loc. Gen. 41. Jon. 4.*

Jon. 4, 8. Jechez. 17, 10. c. 19, 12. cœterum *mei phœn* illa non ad-
 æquatè determinat speciem venti orientalis, maximè in regionib-
 us Tropico propioribus, ut ventus urens etiam vel Boreas, vel a-
 liquis Japex seu Caurus, nedum Notus esse possit. Ventorum o-
 mnium materia est exhalatio: cœterum hæc non facit magis Eu-
 rum calidum: quàm Zephyrum: sed hîc plurimum, *aeris, ex nivium,
 pruinarum, vel aliorum halituum dispositione, sive frigidioris, sive
 calidioris,* conceptioni, est adscribendum. Illi ipsi Ethesiæ, veri
 nostri orbis æstuosioris Favonii, & Caniculæ prodromi, mari sanè
 Hyperboreo, in quo subsolani rari, Zephyrî penè ignoti, soli A-
 qvilones naturales Domini, non sunt Favonii: sed ejus superficiem
 hyeme quasi pavimento solidât: in caliginosa æstate, insulas specie
 crustarum glaciæ inter se concursantium ostentant: ventus ergò
 urens non est adæquatus Euro, cum talis & Notus & Favonii & vel
 ipse esse possit Aquilo: quin idem hîc urens: alibi constringens:
 nunc torrens: nunc glacians: licet, abstractâ illâ & originis & no-
 stri aeris, ex vi diurni solis, affectione, magis Notus: quàm Favoni-
 us & Eurus: magis hi, quàm Aquilo, venti dici possint calidi: sanè
 Vulturnus ex 3. orientis Ventis unus, maximè calidus est & humi-
 dus, ita ut alicubi in Italia Austrum æquet: alicubi, ad Adriam sc.
 quem rectâ verrit, superet. Aer autem non minus: quàm ventus
 humidus tussiculosos facit, sputatores, podagrâ catenatos, opti-
 mum sanè viaticû senibus ad nihil valere. Ad summum ergò, ca-
 lidum esse, & ventum urentem pro ratione aeris, solis, loci erit sal-
 tem proprium Euri in secundo modo.

Concl. 4. Ventus is, qui flatu secuit mare rubrum, dicitur
וַיִּפְּחֵם id est, *Ventus vehemens imperiosior.* Id epitheton ut huic
 vento proprium, non ut accidens intensivum prædicari statuit
 Raschi, qui id porro refert ad rigorem judicii, ad quod exequen-
 dum, ministerium imperatur hujus venti. Cœterum ruunt il-
 la, *si nec omnis ventus Kadim executor judicij ita nominatur: nec qui ita
 nominatur, est ventus Kadim: nec id est proprium tertij, nedum quarti
 modi, resp. Euri.* Sanè in Æolia Virgilii mare totum à sedibus imis

*Una Eurusq; Notusq; ruunt: creberq; procellis
 Africus*

E f 3

ne me-

ne memorato quidem, quo nunc mare nunc sylva Threicio Aquilone sonant. Et tamen Boream flatu vehementem sapissimè nostra experitur Æolia: verè ergò & Boreas & Notus Dux inquieti turbidus Adriæ &, qui tantâ Poetarum pompâ fertur, decertans Aquilonibus, præceps Africus, seu Zephyrus esse potest רוח עז, & profectò talis fuit, qui coturnices ex Ægypto ad unum omnes in mare retraxit, unde & Exod. 10, 19. *ventus validus valdè, ventus maris seu occidentis dicitur*:

Concl. 6. Non necessariò hic arbiter Maris Suph, ventus urens, sive humidus sive frigidus concipitur: sufficit, quod fuerit *vehementissimus, validus, siccus*, qui mare totum à sedibus imis ruere, & *divisi maris fundum exsiccare potuerit*. Ventos enim validos esse frigidos, Vulturnus & Auster alicubi refutant: neque ex motu frigidiores fieri ventos, ipsorum ventorum testis est materia. De cætero ordo miraculi hic est: 1. *Mosès extendit manum super mare*. 2. *in illo puncto incubat Mari vehementior Euris per quem*. 3. *& diffiduntur maris aque ad transitum, & in diffusam abiguntur, tota nocte*. 4. *sensim exsiccatur fundus*. Quinque illa abactio maris per Eurum vehementem & exsiccatio fundi duravit adusq; vigiliam matutinam: & adeò verè per noctem totam. 6. Ingressi Israëlita sunt mare rubrum, vigiliâ noctis 1. mari jam abacto, fundo tamen extensivè per totam itineris diametrum seu semicirculum עַל הַיָּם nondum exsiccato: & adeò flante adhuc Euro, ut nulla sit consequentia Tostati: *Israelita sunt ingressi mare rubrum nocte: At ingressi sunt nonnisi post exsiccatum fundum*. E. *Ventus non flavit, & exsiccavit mare totâ nocte: sed tota nox accipiendâ pro parte*. Frustra instat: E. flante eodem vento & abactum, & in solitam superficiem redactum est mare: eodem flatu exsiccatum & fermentatum, quia ruentibus in Ægyptios aquis adhuc erant multi Israelitæ in fundo maris. Resp. conced. totum: neq; hic absurdum: quia abactio illa maris, & exsiccatio fundi, non fuit δυνάμει φυσικῇ Euri, neq; adæqvata causâ, in actu: nec vel φυσικῶς ob stare potuit nec παραφυσικῶς ordinata fuit, ut impediret, quò minùs idem mare rueret in Ægyptios. Notetur tamen accentuationem do-

cere

cere illud *totâ nocte* nexu immediato non conjungendum cum
vento: sed cum *abigendi maris actu*.

LOCUS VII.

Exod. XIV. 22.

Et venerunt filii Israel in medium maris.

Concl. 1. Id quod hic *medium maris* dicitur, in cantico, *cor maris* nominatur. Quæritur ergo an *cor maris* supponat pro *medio Mathematico*, seu *Geometrico*, an uti aliàs, pro inæquali intrinsecò, quâ ratione non ad medium præcisè sinum rubri maris: sed vel ad unum, vel ad plus minus miliare, si ingressi essent Israelitæ mare, rectè dici possent, *venisse in medium maris* seu fundi illius, quo paulò ante erat mare: quomodo *cor cæli* memoratur Deut. 4, 11. Jonas in *corde maris* Jon. 2, 4. Tyrus pariter in *corde maris* dicitur, Christus in *corde terræ*: neq; tamen Tyrus in *medio maris Mediterranei*, sed vix aliquot stadiis à continenti: nec *sepulcrum Christi in centro terræ*: quin nec *cor in medio hominis est præcisè* inclinatur enim magis cuspidè versus sinistram, eamq; calefacit, sicut epar dextram. Sic collecta turba vel *האספכה* in medio castrorum ponitur, Num. 11, 4. quæ tamen in ultimis continebatur castris. Non ergo omne *לב* item *קרב* & *לב* notat medium Geometricum.

Concl. 2. Quin vel ex ipsâ oratione: *Ambulaverunt Israelitæ in medio maris*, satis constat non exactè medium intelligi Mathematicum: sed medium esse intrinsecum, ipsum sc. fundum maris, in quem descendebant, & in quo medio inter maris fluctus utrinq; exaggeratos ambulabant, ut ita, simul petierunt fundum, jam ambulaverint in medio maris: quâ ratione alius est respectus medietatis, non ad latitudinem: sed ad ambulationem. Cæterum ad rem. An per medium Geometricum in latitudine directè & à fronte in frontem transiverint Israelitæ mare rubrum, ita, ut exiverint in litus oppositum quæstio est? Negant id Hebræi, & habent suas quasdam rationes 1. id unde intrarunt in mare, vocatur *desertum Etham*: & in idem *desertum Etham* dicuntur rediisse, quando exiverunt è mari Num. 33, 6. 8. in idem ergo litus superatis saltem mon-
tium

tium scopulis, redierunt. 2. non est necesse ut ingrederentur mare nisi ob Pharaonis exercitum, qui ibi submergendus erat: ad quod non opus erat transire sinum in latitudine. 3. latitudo maris rubri, licet varia pro pyramidalis sinus illius figurâ, tamen, etiam concepta circa extremitatem septentrionalem, vel 15. miliarium, & adeo major quam quæ tot myriadibus unâ nocte, (eâq; in elevat. poli 25. grad. post æquinoctium vernum non integrarum 12. horarû, nec tota transitu exacta, cum non in puncto noctis incipientis sint ingressi) transeuntibus conveniat. 4. Natura maris est mortuos ad propinquo- ra littora rejicere qvalia fuerunt illa per quæ intraverunt: unde in illa ejecta esse Ægyptiorum cadavera, probabile. 5. Si transivissent ad litus oppositum necesse habuissent bis transire mare ru- brum ubi iterum opus fuisset miraculo, & aliquot dierum spa- tio. At ubi hoc scriptum? Concludunt ergo aliquantisper ad dimi- dium militare, vel ultra ingressos, superatis altissimis, deserti Etham sco- pulis seu promontoriis, figurâ semicirculari circumflexos, in idem latus & desertum Etham rediisse,

Concl. 3. At transversaliter ad litus oppositum transisse sentit Lyranus, & ante hunc Josephus. Ratio 1. quia sic rediissent ad terram Ægypti unde exierant. 2. Post transitum maris rubri non leguntur Hebræi appropinquasse Ægypto. E. id desertum Etham, in quod sunt ingressi, est aliud, quam ex quo sunt egressi. 3. Deser- tum, in quod ingressi Hebræi transito mari, vocatur desertum Sur, cap. 15, 23. Cœterum Josephum quod attinet, sine rationibus sim- pliciter id asserit, nec hic magis obligat, quàm in illis, quæ ponit ἀπὸ Παφῆς, scil. 1. in castris Ægyptiacis fuisse equitum 50000. 2. Mo- sen baculo percussisse mare. 3. Hebræos tempore diurno transisse: Ægy- ptios nocte idem iter tentasse. 4. Non Ægyptios mare ingressos, nisi ubi jam penetraverant Hebræi in litus oppositum. 5. Canticum Hexametron. 6. Transitum illum per mare rubrû, minus admirandum, quod Alexandro Macedoni in Persiam moventi pariter iter siccum præbuerit & transitum dederit Mare Pamphilium. 7. Quin destruit seipsum, dum ponit Hebræos in opposititolore, cum jam evasissent mare, spectavisse Ægyptios ingressum in mare eodem itinere tentaturos, & huic fini accinctos: quod latitudo maris non concesserit.

Concl.

Concl. 4. Nec Lyra hic habet nisi deliria. Resp. enim ad 1. N. conseq. *desertum Etham erat Arabia*: in cuius proinde magnas solitudines redibant Israelitæ: Resp. ad 2. *Et adeo nec sic appropinquaverunt Egypto: sed Arabia*. Appropinquavissent autem, imò in Egyptum superiorem transivissent, si ad oppositum litus penetrassent, juxta orosum: ad 3. scriptura non multiplicat desertum Etham: & adeo unum illud & singulare desertum fuit. Argumentamur: id desertum, in quod immediatè intraverunt Israelitæ ex mari rubro, fuit desertum Etham Num. 33, 8. Id desertum, in quod immediatè &c. fuit desertum Sur. E. *desertum Sur est desertum Etham*, & idem numero: unde & triduo post egressum, in deserto Etham ambulasse dicuntur Num. 33, 8, & pariter eodem triduo in deserto Sur, Exod. 15. Cum sententia ergo priori facimus, quicquid sit de una vel altera ratione ejus.

Concl. 5. Indignum est miraculi illius & admirabilis sacramenti majestate, vel quæ mendacissimi Græculi mentiuntur de suo *μεγαλειότητι*, uti aliàs de fluminibus epotis à Xerxis exercitu, deplanatis montibus, & quæ alia sunt mendicabula, cum illius conferre veritate & divinitate, & sunt illæ verè *μεγαλειότητι* *ἐν αἰσῶνι*. Neque minus explodenda est illa Atheorum calumnia, quæ Mosen commoditate fluxus & refluxus usum, Israelitem sine miraculo perduxisse, blasphemant. Esse aliàs *Erythrai estum ingentem*, testis est J. Scaliger: cœterum rectè addidit ille: *Nunquam mare regrediens ita litus nudat, ut non ad Sves usq., quod in intimis recessu jacet, litus aperiat, & aliquando inferiores partes quâ transferunt Hebræi suâ decessione aperiat*. Et clarè scriptura: incessisse dicit per medium maris, in arido (ita) *ut aque non refluxerint: sed ad dextram & à sinistra illorum, instar æeervi fluentorum coagulati, murorum instar steterint*: quomodo id convenit refluxioni naturali? & quomodo hanc ignorarunt Egyptii, quomodo non eandem commoditatem sunt præstolati? quare non prius, quàm extendente Mose manum, rediit mare *לָאֵיתָוּ*, id est, uti Chald. & Græci reddiderunt: *לְרוֹקְפָהּ* in robur seu validitatem suam, & irruit in Egyptios? & quæ ratio, quod eodem tempore fluxus & refluxus fuerit,

Gg

non.

nondum Israele in litus enitente? quomodo, quod mare refluens intercluserit viam illam ad litus, ita ut Ægyptii ex fundi sicco et si sensim fermentato in litus tendere conclamantes, in illos resolutos aquarum muros fugiendo inciderint, & super illos ad litus tendentes mare irruerit? conf. 27. 28. Addatur: plenilunio omnia maria intumescere: si quis ergo refluxus fuisset, fuisset novilunio: at hic transitus contigit circa plenilunium.

LOCUS IIX.

Exod. XIV. 24.

Da nu die Morgenröthe kam.

Concl. 1. Coeterum, nos, quæ illustria hoc in miraculo amplius occurrunt, scrutemur. Ubi statim occurrit in v. 24. mentio *הַבֹּקֶר* seu *vigilia matutina*: hoc enim tempus fuit quo Deus ex columnâ nubis & ignis jaculatus in Ægyptios, conturbavit castrum ipsorum, quo, currus rotis exarmavit, quo difficilem & gravem Ægyptiis processionem fecit, quo senserunt Dei manum Ægyptii consternati, quo aquæ maris, perrupto illo, quo continebantur, niuro effusa sunt in Ægyptios, & hi ad unum omnes submersi. Quæritur ergo quodnam sit tempus illud? Resp. 1. fuit ante solem orientem supra Horizontem, unde incipit *בֹּקֶר*. 2. *vigilia mane* seu *matutina* fuit novissima *Φυλακή τῆς νυκτός*, in qua matutinum crepusculum Solis quidem adhuc aliquot gradibus infra Horizontem depressi: at aeris, jam adscendentis solis radiis & lumine, illustrati. 3. Actus sunt distinguendi in hac vigilia matutina, quorum fuit aliqua successio: sc. 1. Deus *הִקְשִׁיחַ* prospexit ex columna in Ægyptiorum castra *tonans, fulgurans, & jaculis sese vindicem representans*. Ad quam prospicientiam terribilem statim successit, 2. *horrenda castrorum conturbatio, & tumultuatio*, expressa radice *הִמָּח* tum v. 24. tum alibi in Ps. 18, 15. & 2. Sam. 22, 15. ubi est scriptum *הִמָּח*, id est, & terribili fractione contrivit eos. 3. *Curruum exarmatio*, *ER stieß die Räder von den Streitwagen hinweg*. Unde secuta est 4. *difficilis & impetuosâ cum gravitate ductio*, *ER fñhrei sic mit ungestüm*. 5. Ægyptiorum ad fugam, irritata ob irritatum

tum numen coaclamatio v. 25. 6. manus Moſis ſuper mare exten-
 ſio. 7. maris ad ſolituſ fluxum reverſio: & ita, objectis mari
 reverſo, Aegyptiis, horum omnium ſubmerſio: qvæ proinde facta
 dicitur לפנות בקר לזרז vor der Sonnen aufgang/ ubi ſcil. jam ae-
 rem illuſtrabat, Sol paucis ſaltem infra Horizontem orientalem gradibus.
 v. 26. 27. Diviſio ſcil. diei artificialis ſeu ז' טז חג המזג, primò fuit
 in tres vigilias ſc. 1. ערב 2. בקר 3. צהרים Pſal. 55, 18. licet vigilia
 לערב noctis ſubdivideretur, in mediam noctem meridiano oppo-
 ſitam: ſed & diſtinctæ erant Miſchmaroth vel Aſchmaroth ſeu
 vigilie noctis, qvas tres definiunt Hebræi, qvomodò in libro Roſeb
 brachos: משמורת הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר
 שלשה & Raſchi hoc l. משמורת הוי הקכרה או שחרת אר ביה
 חלקי דלילה קריין אשמורת id eſt, tres partes noctis dicuntur
 vigilie, ex quibus illa qua proximè eſt ante בקר dicitur vigilia matutina:
 addit idem: Angelos quoq; ſanctos obſervare tres vigilias: imò, men-
 ſuram diviſionis huius in tres vigilias, eſſe in שיר מלאכי
 השרת ſeu in cuſtodiis jubileis Angelorum, qui ſanctiſſimè vigilias & ſta-
 tiones Canticorum & hymnorum in cælis obſervant, ita ut diſtributi,
 turmatim in tres portiones dividant jubileas ſuas ſtationes, & את
 כת Deo ter ſancto hymnos & קטגיוגיון decantent. Hæc Rabbinus
 ille. Conferantur cum his, qvæ in hitoriâ nati JESU CHRISTI
 dicuntur: ubi uti πρυφίς illi fuerunt Φηλάσωντες Φυλακῆς &
 φυλακῆς, ita unus ex turmâ Sraphina Angelus, evangelizat gaudium
 illud magnum: ſtatimq; adeſt tota militia cæleſtis exercitus, intonans
 illud admirabile Δόξα Θεῷ &c. Luc. 2, 8. conf. Matth. 24, 43. un-
 de & mentio fit primæ, & ſecundæ & tertiæ vigilia noctis Luc. 12, 38.
 imò & quartæ ſeu τῆ πατρίης Φυλακῆς noctis, Marc. 6, 48. conf. jam
 illuſtriſſ. locus Marc. 13, 35. prima ſc. vigilia ibi dicitur ὁψε, 2. με-
 τυνύκτιον. 3. ἀλεξέεσφωρία. 4. πρῶν.

Concl. 2. Claudimus vigiliam matutinam, dummodò verbo
 addimus Chaldaeos, ex qvibus Hieroſolymitanus id expreſſit per
 צפנני צפרנ & Onkelos per צפרנ במטרת id eſt, in ob-
 ſervatione ſeu cuſtodiâ aurora. Rem benè expreſſerunt: reverâ e-

Gg 2

nim

nim *vigilia mane seu matutina*, includit *tempus aurora*: & sunt ipsa *aurora* vocabula apud Chaldaeos emphatica: vocatur scilicet tūm שפרפרא ab insigni colorum *pulchritudine*: tūm צפרא à radice, cui *circuitus, conversionis, reditionis* inest significatio: tūm quod *aurora circuitus, periodus*, & pulcherrima nostri Horizontis corona: tūm quod signum sit *redemptis* ad nostrum *Horizontem solis*: cœterum nec litem movebimus, si quis ipsum נגוד seu *diluculum solem orientem proxime antecedens* alicubi ex quo jam incipit Sol radiis *fulgurare* in nostro Horizonte, hoc nomine venire aasseret, ita ut *orientem cum diluculo*, diei sc. *civilis* principio includat.

LOCUS IX.

Exod. XIV. v. 24.

Schauet der HERR auff der Egypter Heer/ut.

Concl. 1. Actus primus sub hâc *vigilia matutina*, voce שקה ad castra, sc. Egyptiorum, exprimitur ab Hebræo, sicut per נחמתי ושריתי à Chaldaeo. Quid hâc voce notetur, ex formali constabit scrutinio. Unde concludimus 1. radix שקה notat prospicientiam per singularem השגחה seu providentiam. 2. cum non usurpetur in totis scripturis, nisi in Niphal & Hiphil, de Deo non prædicatur nisi in Hiphil. 3. & adeo DEUS est שקה & non נשקה seu ita prospiciens, ut quâ פנים non prospiciatur, quomodo columna quidem nubis & ignis prospecta est: at non ipse Jhova in nube, qui proinde ita prospexit è nube, ut non sit prospectus, & ita prospicit de cœlis, Psal. 14, 2. de habitaculo sanctitatis Deut. 26, 15. Thren. 3, 50. ut non sit נשקה. 4. unde & notatur prospicientia ex edito, seu excelsso, impervestigando, ita ut fenestras sint intrinsecus apertæ, extrinsecus clausæ, seu חלונות שקופים l. Reg. 6, 4. quoniam notatur semper de Deo maximè, prospicientia singularissimè *Practica*: nunquam merè *Theorica* seu *speculativa*: & quidem 6. energetica vel in apotelesmate singularis gratiæ: Deut. 26, 15. Thren. 3, 50. vel in exercitio severæ vindicatricis justitiæ, ut hoc loco: sed & 7. prospicientia

tia judiciaria notatur cum notione organicâ, quatenus sc. annotatur fulgurans, emicans, percutiens, prospiciens, ad præcipitem consternationem: atq; adeo aptè convenit huic actui. Dubium enim nullum, quin hæc prospicientia, emissa notentur in Ægyptios ex columnâ edita, fulgura, tonitrua, flammarum eminentium coruscationes, ministrantibus hîc Irato fœderis Angelo, illis, qui creati sunt *פִּלְגֵּי פַעֲסֵס*. Rectè ergo Targumista Hierosolymi, explicuit: *אֲרִיִּק מִיִּמְדָּא דִּי עַל מְשִׁירֵהוֹן וְרַמָּה עַל יוֹהָן* id est, & specialitèr respexit seu attendit DEUS ad castra Ægyptiorum, & projecit super illos, sulphur & ignem, & lapides grandinis. Atq; ex his dictis patebit, quid sentiendum de Josepho in hunc locum. Conf. etiam Ps. 18, 13. 14. 15. Psal. 77, 19. & patebit qualis hæc fuerit prospicientia Dei.

Concl. 2. Inter actus illos vindicis Dei ponitur quoque exarmatio currum, deturbatis rotis, qui exprimitur verbo *וַיִּסַּר* cum objecto *אֶפֶן מִרְכָּבוֹ* vel *רֶתִיכֵיחוֹן* conferatur cum Chald. locus Ps. 77, 19. Vox increpationis tuæ in Galgal &c. Non desunt, qui à שָׁר vocem arcessunt, hoc sensu: ad illam tonantis & fulgurantis Dei plagam, Ægyptios retrò currus militares convertere voluisse, ut in litus, unde exiverant, maturè redirent: atq; hinc confusionem ortam & conturbationem horum castrorum: cœterum, quamvis illa intentio fuerit Ægyptiorum, ad fugam, conclamantium, hæc tamen vox est à radice סָר in conjugat. *gravi aucta* cum conversivo patachato, retracto accentu, indeq; abbreviato puncto: significatio: fecit recedere, amovit: ita ut connotetur, hîc ministerio Angelico DEUM deturbasse rotas currum militarium. Sunt qui id eò referunt, quod sc. Ægyptii videntes tardius procedere in fermentato fundo currus, abruptis rotarum funibus eqvis expeditis & velocibus insidentes fugam adornarint, cœt. & ipsos Ægyptios & eqvos illo terrore seu *מִחוֹמַת הַשָּׂם* consternatos, fugæ inidoneos fuisse. Onkel. transtulit per *וַאֲעִיר* & removit. Sym. *μετέστη*; alii ac si esset ab *סָר* in significatione vincendi *ῥωτέσθαι* seu colligavit. Male.

Gg3

Concl.

Concl. 3. Qvæsitum: An illud *אחד ער* *unum* excipiat & sit positus exceptivus? Respond. Negand. qvin illud *ער אחד* est positus *extensivè inclusivus*, ut *ne unus quidem* excipiat ab actu qui negatur: Non superstes remansit ex illis ad unum, id est, Nullus, ne unus quidem *לֹא נותר אֶחָד מֵהֶם* omnes ad unum internecione deleti seu submersi sunt: sic alibi: de pecude Israelis non mortui sunt ad unum, id est, ne unum quidem mortuum est: ad unum omne servatum est: sic: Non est qui faciat bonum etiam unus, vel ad unum: id est, nullus inter filios hominum: qvia *הכל טר*, Pf. 14, 2. *Quis dabit mundum de immundo*, *לֹא נותר אֶחָד*, id est, *ne unus quidem dabitur mundus de immundo*: seu *עֹדֵם* uti Græci Job. 14, 4. ubi interrogativè Vulgatus: nonne tu qui solus es?

Concl. 4. Qvæsitum: *Quæ ratio versus 29. cum idem planè dicat vers. 22?* Respond. 1. notetur illustris collatio positus & accentuationis. 2. vers. 22. agit de miraculo circa exordium: vers. 29. de eodem circa terminum. 3. & hic notat effectum oppositum sc. Ægyptii à relabente mari omnes ad unum submerguntur: dum Israelitæ in sicco maris fundo progrediuntur: 4. ubi proinde maximum miraculi robur est: scil. *Ubi transibant Israelitæ ventus orientalis fluctus abigebat, fundum exsiccabat*: ubi funerandi erant Ægyptii, ibi vel idem vel diversus ventus, concretos in murum quasi fluctus dissolvebat, ita ut in exiguo intervallo ejusdem maris, & diversæ operationis, diversum esset miraculum. *An autem totâ nocte transiverint Israelitæ?* Resp. Qui numerum æstimabit, noctem transitu consumptam nec dubitabit, nec mirari poterit. Castra etiam si in 12. turmas distributa 12. semicirculis transiverint, erant 600. millium: & hæc vix quarta pars transeuntium: excipiuntur enim minores, immatura, bello soboles, mulieres, & *עַרְכָּם* seu turba illa miscellanea: item pecudum ingentia agmina, conf. Exod. 12, 37. An mirum, qvod effluerit interim nox una.

LO:

LOCUS X.

*Cadavera Ægyptiorum ad litus ejecta. Crediderunt
in Deum & Moſem.*

Concl. 1. Qvæſitum qvæ ſit reſolutio membri ſecundi verſu 30.
וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-מִצְרַיִם מֵתִים עַל שְׂפַת הַיָּם Resp. Formalis eſt
reſolutio: *Et vidit Iſrael, Ægyptium, mortuum ſeu morientem ad litus
maris: non: Iſrael in litore maris, vidit Ægyptios (in mari) morien-
tes: qvâ ratione accentuatio talis eſſe debebat*

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-מִצְרַיִם מֵתִים עַל שְׂפַת הַיָּם
nunc cum ſit ſuperior, & Met Tiphatum neſtatur cum *litore ma-
ris*: concludimus, illam loci circumſtantiam non conjungi cum
Iſraelitis videntibus: ſed cum Ægyptiis morientibus: licet Iſra-
elitæ ſpectatores ſalutis illius fuerint in maris litore.

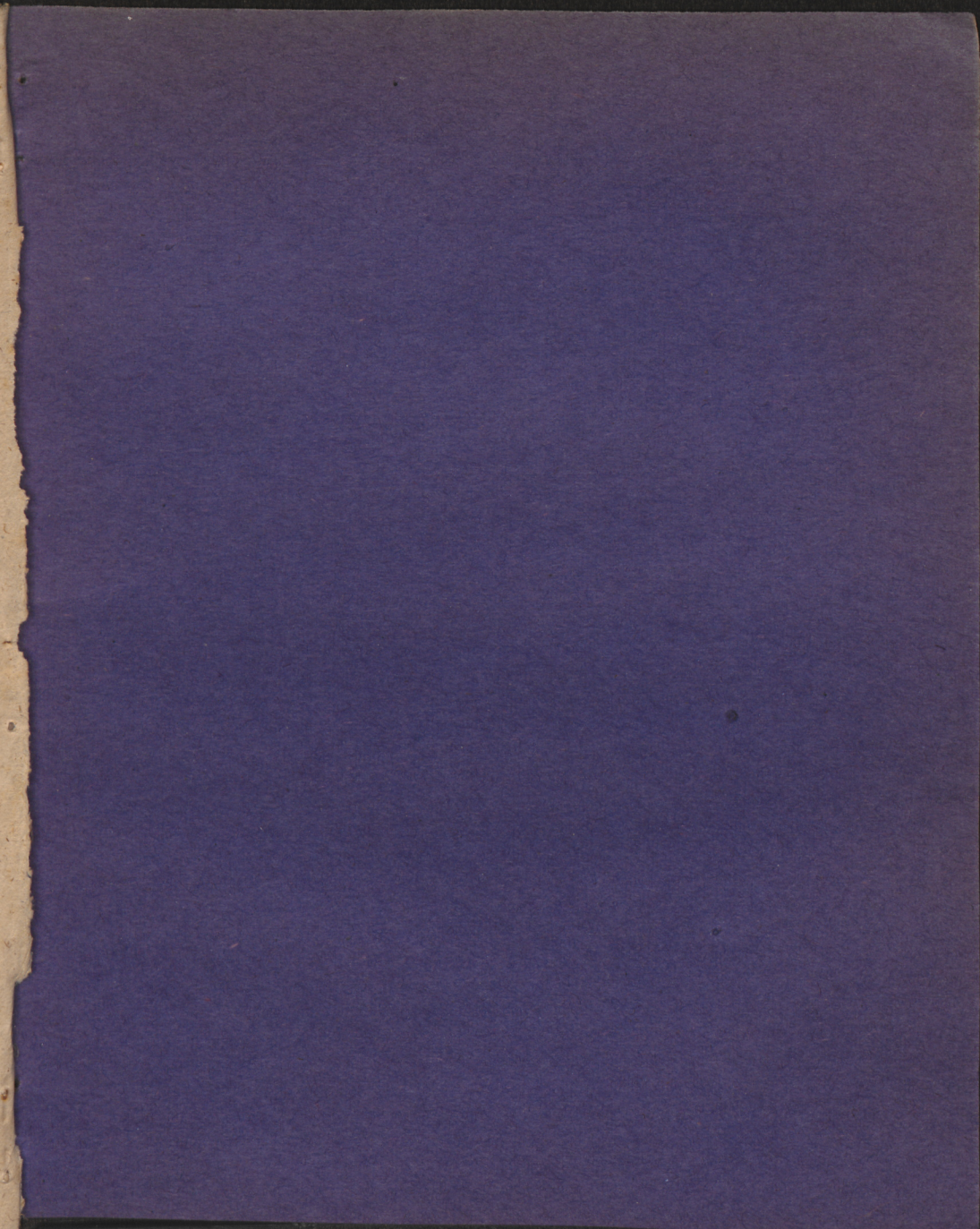
Concl. 2. In illâ 40. annorum peregrinatione, Iſraeleam
bella geſſiſſe, tùm ſtatim poſt egreſſum ex mari cum Amalekitis:
tùm poſt cum Cananæis, Amorræis &c. ex hiſtoria conſtat Exod. 17.
Num. 14. & 21. Qværitur: Unde arma habuerint? Reſpondet
Joſephus lib. 2. Antiq. cap. ult. *Ex ſpoliis Ægyptiorum in mari rubro
cum omnibus illis, quibus inſtructi erant, armis, & apparatibus ſubmer-
ſorum: hæc è mari, impellente Euro illo vehementiori in litus ejecta à
Moſe collecta, & inter Iſraelitas diſtributa.* Cœterum, ut de quibusdam
id concedamus, juxta ſuperiorem interpretationem facilis eſt
ratio armandi Iſraelem, indeq; & à Lyrâ & à Toſtato rectè obſer-
vatum: DEUM morientes & mortuos Ægyptios illuc appu-
liſſe ad conſolationem Hebræorum, ut ſolùm ſe: non autem Æ-
gyptios timerent: & ut haberent arma & ſpolia Ægyptiorum,
qvæ qvâm ampla fuerint ex delectu bellatorum ipſiusq; belli ap-
paratu conſtat, cap. 14, 6. 7.

Concl. 3. Conſeqvens & effectus hujus miraculi apud Iſra-
elitas exprimitur verſ. ult. memb. altero: וַיֵּאֱמָנוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה
עֲבָדָיו. Sensus Ἀέξως eſt: Iſraelitæ illo θαλλοῦσιν ἐν τῇ
μεφελῇ

ὁ Θεὸς καὶ τὸ ἴδιον, Sacramento extraordinatio potentèr con-
 firmari amplius crediderunt in IHOVAH & in MOSEN servum
 ejus, seu in doctrinam MOSIS: pulchrè Chaldaeus, uti Gen. 15. Et
 credidit Abraham in VERBUM IHOVAH: ita hoc loco: & credi-
 derunt Israelitæ in VERBUM DOMINI: porro, qvòd additur: & in
 Moſen ſervum ejus, reddidit: וַיִּבְרָחוּ מִשֵּׁרַם עַבְדֵּי יְהוָה, &
 in promiſſionem ſeu prophetiam Moſis ſervi Domini. Verè enim hâc
 liberatione, & Angeli Ducſoris & Liberatoris revelatione, obſi-
 gnati ſunt ad credendum liberationem ſpiritualem ex regno te-
 nebrarum, per Angelum Mediatorem. Toſtatus: Distinguitur
 credere tripliciter: credere Deum, credere Deo, credere in Deum: pri-
 mum eſt commune omnium gentilium, & qvia naturaliter co-
 gnoſcitur, non habet Meritum: ſecundum, eſt credere verbis Dei:
 qvòmodo eadem ratione & Deo creditur: & hoc credere reſpectu
 Dei eſt meritorium, ſi ſit ſupernaturale revelatum. Tertium, eſſe
 fidem propriè, & illam ſpectari in ſymbolo. Verum hæc tam craſſa
 ſunt, ut non indigeant examine Philologico. Qvòd ſi credere in
 Deum, eſt fides propriè & ſymbolicè: falſum illam fidem, qvæ prædi-
 catur hîc de Iſraelitis, non fuiſſe fidem conſideratam in articulo
 fidei ſymbolico.

Conc. 4. Cœterum uti concedimus diſtinctionem illam
 non eſſe rigorofam, cum aliquando credere in Deum, ſit ipſiſſimum
 credere Deo, vel contra: & credere alicui, ſit credere in aliquem, &
 contra, in uſu tamen famoſiori, non nulla planè eſt illa diſtinctio;
 qvia 1. ſi idem planè eſſent, qvare non eadem conſtructio Hebraiſmi, qvæ
 nunc eſt cum 4. Dativi Eſa. 53, 1. Pſal. 106, 24. Deut. 9, 23. Exod.
 cap. 4. v. 1. 8. 9. nunc ſequentes 2. Reg. 17, 14. Pſal. 78, 22. Num.
 cap. 20. v. 12. 2. Chron. 20, 20. 2. & N.T. πᾶς εἰς αὐτὸν, e. c.
 I. X. Matth. 18, 16. Ioh. 2, 11. cap. 3, v. 15. 16. 36. cap. 6, v. 35. cap. 7,
 v. 5. 31. 38. 39. c. 9. 35. 36. & πᾶς εἰς αὐτὸν, Matth. 21, 25. 32. Johan.
 cap. 5. v. 46. addatur: in πᾶς εἰς τὸ θεὸν ſupponitur πᾶς εἰς
 τὸ θεὸν, unde & Apoſtolus Rom. 4. v. 3. & 5. ntrumq; exprimit
 & πᾶς εἰς τὸ θεὸν, & πᾶς εἰς τὸν θεόν,

26) : (26

LOCUS X.

*Cadavera Aegyptiorum aditus ejeda
in Deum & Mosem*

Concl. 1. Quæsitum quæ sit resolutio ma

יָבֹא יֵשׁוּ מִצְרִיִם מֵת עַל שִׁפְתַּי הַיּוֹם

resolutio: Et vidit Israel, Ægyptium, mortuum

maris: non: Israel in litore maris, vidit Æg

res: qva ratione accentuatio talis esse deb

את-מצרים מת על שפרת הים:

nunc cum sit superior, & Met Tiphatum n

715: concludimus, illam loci circumstantia

Israelitis videntibus: led cum Aegyptus m
glia spectatores felici illi. Cuius in mo

centa spectatores salutis illius fuerint in illa

Concl. 2. In illâ 40. annorum pere

bella gessisse, tùm statim post egressum ex r

rum post cum Cananæis, Amorrhæis &c. ex hi

Josephus lib. 3. Antiqu. cap. ult. *Ex tholis Aeg.*

cum omnibus illis, quibus instructi erant, armis

forum: hac è mari, impellente Euro illo uehen

Mose collecta, & inter Israelitas distributa. Coet

id concedamus, juxta superiorem interp

ratio armandi Ibraelem, indeq; & à Lyrâ &

lisse ad consolationem Hebræorum: ut sol

gyptios timerent : & ut haberent arma &

quæ quàm ampla fuerint ex delectu bellator

paratu constat, cap. 14, 6. 7.

Concl. 3. Consequens & effectus huius

elitas exprimitur vers. ult. memb. altero: 7

עבר. Sensus ^{העצום} est: Israelita illo

1870